

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

253 ק"פ 099 ויקא תשס"ג חנה ו' תשס"ג

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: שלשת המלאכים: האחד בדמות ערבי, השני בדמות אופה והשלישי בדמות מלח של ספינה

והנה שרה אמנו נראה שראתה במידת החסד כ"השלמת חסר" וכחסדו של איוב, ולכן אומרים חז"ל (בבא מציעא פז): כתיב "קמח" וכתיב "סלת", אמר רבי יצחק: מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים. ע"כ. כי שרה סברה, עומד לפני אדם רעב די במאפה של קמח בשביל להשביעו ולהשלים לו מה שחסר לו. אולם אברהם חיפש איך להיטיב עמו ולכן ביקש לתת לו "סולת" ולא להסתפק ב"קמח".

לכן כאשר נשלחים המלאכים וכל מלאך עם תפקיד אחר, מגיע המלאך שתפקידו להושיע את שרה ולבשר לה, כי עתידה היא ללדת בן. הוא בא בדמות של "אופה" להורות כי שכר האפיה שהיתה אופה עבור האורחים, הוא זה שעומד לה לזכות שתבשר בבשורה המשמחת.

אולם לאברהם מגיע מלאך בדמות של מלח של ספינה, משום, שחסדו של אברהם היה גבוה מחסדה של שרה, כי הוא לא היה יושב במקומו וממתין שיבואו אליו האורחים, אלא הולך ממקום למקום לחפש אם יש מישהו הזקוק לעזרה. ולכן נדמה לו המלאך כמלח של ספינה שכל חייו הוא בדרכים ממקום למקום.

הסבר נוסף מדוע המלאך שנשלח לרפאות את אברהם נבחר לבוא בדמות של מלח של ספינה, שכן המלח בספינה יש לו שני תפקידים: האחד, להשיט את הספינה בים וגם להאכיל ולטפל ביושבי הספינה, וכך היה חסדו של אברהם על אף שדאג לתיקון עצמו אולם הוא לא ראה בזה הפרעה לעזרתם של האחרים.

וכפי שמביאה הגמרא בברכות (נח): על האמורא רב חנא בר חנילאי, שבביתו שפע מידת החסד ללא גבול, שישים אופים ביום ושישים בלילה אפו שם לחם ללא הרף לכל נצרך. ורב חנא בכבודו ובעצמו היה מחזיק ידו בתוך כיס המעות ולא הוציאה משם, שמא יבוא עני ולא יספיק ליתן לו עד שיתבייש. ארבעה פתחים היו לו לביתו של רב חנא וכל מי שנכנס לשם רעב יצא שבע. מלבד מה שבשנות בצורת היו מוציאים חטים ושעורים דרך החלונות, שכל המתבייש לקחת ביום יקח בלילה בסתר. היא של נדיבות והתמסרות ללא הרף.

מצד שני בגמרא בביצה (מ) מובא לענין בשר שנתעלם מן העין, שפעם אחת שהיה רב חנא בר חנילאי במקום מסוים ביום טוב, חבילה של בשר היתה תלויה על דלתו ונתעוררה שאלה עליו. כשבא הדבר לפני חכמים אסרו לו את הבשר... נימוקם בזה היה, שכן שאני רב חנא בר חנילאי "גברא רבה הוא וטריד בשמעתיה", כלומר מתוך טירדת לימודו הסיח דעתו מן הבשר, ולכן יש עליו חשש בשר שנתעלם מן העין.

אותו רב חנא זה שביתו היה שופע בחסד ולא היה מזיז ידו מכסיו כדי שלא ישאה בנתינה לעני, עליו נאמר "גברא רבה וטריד בשמעתיה" כל כולו היה שקוע בלימוד התורה הקדושה. זאת אומרת לימוד התורה אינו סותר את העזרה לאחרים.

המהר"ל דסקין שהיה גאון גדול בתורה, כפי שהעיד עליו תלמידו רבי יעקב אורנשטיין, שכשבא המהר"ל דסקין לירושלים

מובא במדרש: כי שלשת המלאכים שבאו לפני אברהם אבינו היו נראים בשלש דמויות שונות: האחד, בא בדמות ערבי. השני בדמות של אופה. והשלישי בדמות של מלח בספינה.

והנה הדמות הראשונה של "ערבי" מובנת היא, שכן זהו המלאך אשר בא להפוך את סדום, לכן בחרו צורה של ערבי – פרא אדם, שכל עניינו מלחמות והשחתה, ולכן הוא הראוי להשחית את סדום ועמורה. ובהמשך נביא ביאור חדש בענין דמותו של הערבי.

אלא שעדיין יש לבאר מה הם שני המלאכים האחד בדמות של אופה, והשני בדמות של מלח?

ונראה להסביר את הדברים בהקדם דברי אבות דרבי נתן (תחילת פרק שביעי): "ויהיו עניים בני ביתך", ולא בני ביתך ממש אלא שיהיו עניים משיחין מה שאוכלים ושותים בתוך ביתך, כדרך שהיו עניים משיחין מה שאוכלים ושותין בתוך ביתו של איוב. וכשנפגשו זה בזה אמר אחד לחברו: מאין אתה בא? מתוך ביתו של איוב, ולאן אתה הולך? לביתו של איוב. וכשבא עליו ההוא פורעניות גדול, אמר לפני הקב"ה: רבונו של עולם! לא הייתי מאכיל רעבים ומשקה צמאים? וכו'. אעפ"כ אמר לו הקב"ה לאיוב: איוב עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם, אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחין נכנסים אצלך, את שדרכו לאכול פת חטים האכילתו פת חטים, את שדרכו לאכול בשר האכילתו בשר, את שדרכו לשתות יין השקיתו יין, אבל אברהם לא עשה כן, אלא יושב ומהדר בעולם וכשימצא אורחין מכניסן בתוך ביתו, את שאין דרכו לאכול פת חטין האכילהו פת חטין, את שאין דרכו לאכול בשר האכילהו בשר, ואת שאין דרכו לשתות יין השקהו יין, ולא עוד אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים והניח מאכל ומשקה וכל הבא ונכנס אכל ושתה וברך לשמים, לפיכך נעשית לו נחת רוח.

וצריך ביאור מה השוני בין החסד של אברהם לחסד של איוב, עד שמתבטא בורא עולם ואומר לאיוב "עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם"?

מבאר הסבא מסלבודקה זצוק"ל (הובא בספר אור הצפון), החסד של איוב היה בגדר של "השלמת חסר", היינו לספק לשני את צרכיו. ולכן מי שהיה רגיל לאכול חטים ואין לו, היה נותן לו חטים, כי רק לכך הוא נצרך. ומטעם זה נשאר בביתו ולא חיפש אורחים, כי מי שצריך עזרה ידע לפנות ולבוא אליו.

שונה הדבר אצל אברהם, אשר כל כולו היה הטובה לזולת, עבורו החסד לא היה בשביל להשלים לשני את חסרונו, אלא בשביל להיטיב עם השני גם אם אינו נצרך, ולכן מי שאינו רגיל לאכול חטים לא מרגיש חסרון כלשהו, ובכל זאת בא אברהם ומאכילו חטים. אברהם אבינו היה טוב בעצמותו וכל ההטבה שלו היתה נובעת מטוב לבו, ולכן רצה לעזור ולסייע לשני גם כשהשני לא צריך את עזרתו.

התאגדו סביבו גדולי תלמידי החכמים של ירושלים, והיו שומעים ממנו שיעור במשך חמש שעות רצוף. ובמשך ששה חודשים עסק עם בסוגיה אחת של היזק ראייה בתחילת מסכת בבא בתרא.

כעבור ששה חודשים כשסיימו את הסוגיה, הרגישו התלמידים שהצליחו להקיף את כל ענייני הסוגיה, הרב שהרגיש בהרגשתם של התלמידים, אמר להם דעו לכם תלמידי, עם כל מה שהשקענו בה בסוגיה, עדיין לא נגענו אלא נגיעה קטנה בסוגיה.

עוד מובא עליו בספר השרף מבריסק, כשהוא היה רב בחוצה לארץ היו נוהגים תלמידי לעלות אליו לרגל בחג סוכות ולשמוע ממנו חידושי תורה. בערב התאספו כל אותם תלמידים כדי להעביר אחד לשני את החידושים שאמר הרב, ואז התברר להם, שלכל התלמידים שהיו עשרות אנשים, אמר לכל אחד חידוש אחר על תוספות אחד במסכת סוכה, אותו תוספות כמה וכמה חידושים.

ובכל זאת עם כל גדולתו העצומה בתורה ממילא היתה דביקותו בתורה בצורה לא רגילה (וכדי להמחיש מהי דביקות בתורה של גדולי ישראל ניתן לראות אצל הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א שהוא מקפיד בין דגים לבשר לשטוף את הידיים עם מעט מים, הדחה וקינוח. היינו, שחושש לדעת הש"ע ולכן שטוף, ועושה עוד "הדחה וקינוח" דהיינו אכילה ושתייה, עי' שו"ע סי' קע"ג ס"ב ומ"ב סק"ד. וכמה פעמים לפני הבשר הביאו לו מים ליטול ושאל 'מדוע? ואמרו כי אכל דגים, והתנצל כי אינו זוכר שאכל דגים, וכן איפכא הביאו פעם בשר לאכול וביקש נטילת ידיים לפני תחילת הבשר, ואמרו לו 'הלא בסעודה זו לא אכלתם דגים', והתנצל שלא עלה על דעתו, כי מעיינו בתורה ולא משים לב מה שאוכל). מסופר עליו, שפעם באמצע שהוא עסק בתורה הגיע לביתו איזה אורח זקן והגישו לאורח לאכול, ובאמצע הלימוד שם לב שהזקן שאוכל לחם הוא מתקשה לאכול את החלק הקשה, אז הוא הפסיק ללמוד הפריד לו את הצד הקשה של הלחם וחזר ללמוד. לאחר מכן שאלו אותו בני הבית, כיצד הבחין הרב מתוך לימודו בעמקות נפלאה שזקן זה נצרך לעזרה? אמר להם המהר"י: מצינו בפרשת וירא שהקב"ה נגלה אל אברהם אבינו והנה רואה אברהם כי 'שלושה ערביים' מתקרבים, ביקש מהקב"ה הניצב עליו - אל נא תעבור מעל עבדך, וירא וירץ לקראתם, וכל הרואה יתמה, כיצד ראה אברהם את שלשת הערבים הרי באותו זמן היה לו גילוי שכינה הקב"ה בא לבקר, אלא מכאן למדים שדבר שחשוב לבנאדם גם אם יהיה לו גילוי שכינה הוא יראה את אותו דבר ולא יוכל להתעלם ממנו. לכן אל תתמהו איך הבחנתי באותו זקן שמתקשה לאכול באמצע ללמוד.

כמו כן מסופר על הצמח צדק נכדו של בעל התניא, שאחר חתונתו היה גר בביתו של סבו בעל התניא. פעם אחת התינוק בכה אולם הצמח צדק מגודל שקיעותו בתורה לא שם לב לכך. אולם סבו בעל התניא שמע את בכיו של התינוק עזב את לימודו וטיפל בו. התפלא אבי התינוק איך סבא הצליח לשמוע את הבכי של התינוק באמצע ללמוד? אמר לו בעל התניא: שיהודי בוכה אי אפשר שלא לשמוע גם כשלומד.

ויש להביא לכך ראייה מדברי הגמרא במסכת שבת (קכז.) שמביאה: אמר רבי יוחנן: גדולה הכנסת אורחים מהשכמת בית המדרש. ורב דימי מנהרדעא אמר: יותר מהשכמת בית המדרש.

חכמינו מלמדים אותנו לימוד התורה צריך להיות יחד עם רגישות לזולת, ולכן פעמים צריך להפסיק מהלימוד כדי לעזור לנזקק שאין לו מקום ללון או לאכול.

וכתב החפץ חיים בספרו אהבת חסד גמרא זו להלכה, שאכן אם אין לו בביתו מי שיקבל את האורח, מוטל עליו לעזוב את לימוד התורה ולטפל באירוחו של הנזקק, כדין מצוה שאי אפשר להיעשותה על ידי אחרים.

אלא שיש להעיר, כי ענין הכנסת אורחים האמור בגמרא ובספר אהבת חסד, אמור באורח שהגיע ממרחק ואין לו היכן להתאכסן וזקוק לבית ללון או לאכול. אבל הבא לביקור ידידות, אין זה הכנסת אורחים ואין לקבלם כאשר ע"ז הוא ימנע מהשכמת בית המדרש. כך יש ללמוד גם מדברי הרמ"א (א"ח סי' של"ג סעיף א'), כתוב שם שאסור לפנות קופות בשבת [משאות כבודות של תבן, ירקות ורוצה לפנותן מהמחסן] משום טירחא יתירה, אבל אם באו אורחים מותר לפנותן, ואומר שם הרמ"א "ולא מיקרי אורחים אלא שנתארחו אצלו בביתו, אבל כשיזמן חברו לסעוד אצלו לא מיקרי אורחים ואינו סעודת מצוה רק סעודת רשות".

גם בהלכות מליחה (יורה דעה סימן ס"ט סעיף ו') מובא: "שיעור שהייה במלח אינו פחות מכדי הילוך מיל, שהוא כדי שלישיית שעה בקירוב". וכתב על זה הרמ"א שם שיש לסמוך על זה בדיעבד או אפילו לכתחילה לכבוד אורחים, או לצורך שבת, אבל בלאו הכי המנהג להשהות במליחה שיעור שעה. וכתב שם בפתחי תשובה בשם "סולת למנחה" דלא מיקרי אורחים אלא

שנתארחו אצלו בביתו, אבל לא כשיזמן אצלו חברו. מכל זה יש ללמוד שהבאים לביקור ידידות וכיו"ב אין זה בכלל הכנסת אורחים האמור בגמ' ובאהבת חסד.

מאברהם אבינו שעזב את השכינה קדושה ופנה לאותם ערבים לומדים מזה הלכה, מה שאמרו חכמינו ז"ל: "אשה עיניה צרה באורחים", ועוד אמרו: "איש ואשה שזכו, שכינה בניהם". ואם היתה הכנסת אורחים רק כקבלת פני שכינה, אמור יאמר האיש - מה לי להכניס אורחים לביתי ולהתקוטט עם אשתי ולעשות נגד רצונה כדי שתהא השכינה שרויה בביתי על ידי קבלת האורחים, והרי אם אהיה בשלום עם אשתי, גם כן תהיה השכינה שרויה בינינו. לפיכך אמרו חכמים, תדע שקבלת אורחים יותר גדולה מקבלת פני שכינה, ולכן לא תשמע לאשתך בדבר הזה. ע"כ. וכן כתב בספר שיחת חולין של תלמידי חכמים.

וכן כתב החיד"א בפירושו למסכת אבות (פ"א מ"ה) לבאר את סמיכות תחילת המשנה "ויהיו עניים בני ביתך", להמשך המשנה "ואל תרבה שיחה עם האשה, באשתו אמרו", שבאו חכמינו ז"ל ללמדנו, שלא תתייעץ עם אשתך בענין הבאת עניים בביתך, כי האשה עיניה צרה באורחים. ע"כ.

ומשמע מדבריו שאף שאשתו עלולה לסרב לכך, יש לו להכניסם לביתו אף נגד רצונה. ודמי למי שרוצה להניח תפילין ואשתו מסרבת לו, וכי יעלה על הדעת שישמע לה?! כך הדבר גם לגבי הכנסת אורחים.

הרב אלישיב זצ"ל היה מספר: בעיירה הורודוק היה רב גאון וצדיק, ואשתו היתה עינה צרה באורחים, הוא השתוקק להאכיל עניים על שולחנו, ואמנם ביתו היה דל ולא רצה להפר את שלום הבית.

פעם נזדמנה לעיירה קבוצת עניים עובדי אורח וזכה כל אחד מהקהילה באורח, ואחד מהם נשלח אל הרב. מה יעשה להפיס דעת אשתו? גחן ולחש לה: "עני זה אין תוכו כברו אלא 'בעל שם' הוא!" "בעלי שם" קראו לצדיקים עושי הנפלאות ומחוללי המופתים שברכותיהם מתקיימות. ולכן כמה שמחה האשה לשמוע! מיד הודיעה לכל שכנותיה וזה הזמינה אותן להכיר את 'בעל השם'. השתאו לראות שהלה נוהג כפשוט שבפשוטים אם לא כקל שבקלים... רמו לה בעלה שהאורח צדיק נסתר שאינו רוצה להתגלות. ניסו למצוא בו שמץ מגדלותו אך לשוא.

תהתה הרבנית באזני בעלה: איזה "בעל שם" הוא זה?! לא דברי תורה, ולא זמירות, לא ברכת המזון בהתלהבות וכו' וכי כך נוהג "בעל שם"?

השיב לה בעלה: דעי שכל אורח הוא "בעל שם". וכל כך למה? הלא עני זה שאירחנו הוא מחזר על הפתחים, עובר בעיירות ומתארח בבתיים, ומה יספר? שבהורודוק ישנה רבנית טובה שידה פשוטה לקבל אורחים ותבשליה טעימים, איזה שם טוב יוציא לה! ואילו היינו מסרבים לקבלו, איזה שם היה מוציא עלינו. כלום אינו "בעל שם" במלוא מובן המילה.

מצאתי לדברי הגאון הרב אלישיב מקור בספר צדקה לחיים לגאון רבי חיים פלאג' זצ"ל (אות קמ"ד) שכתב: אדם שרוצה לקיים מצות הכנסת אורחים, ואשתו מונעת ממנו לעשות כן, מפני שאין להם מספיק ממון להוציא כדי לארח אורחים בביתם, יכול לומר לאשתו שהאורחים הביאו לו סכום כסף כדי שיקנה מצרכים לביתו, אף שבאמת לא הביאו לו מאומה, ואין בזה איסור שקר.

נראה לומר ביאור חדש מדוע המלאך שנבחר להפוך את סדום בא בדמות של ערבי.

המדרש (בר"ר לה, יג) מביא את המעשה המפורסם בעניינו של תרח שהיתה לו חנות של פסלים וביקש פעם אחת מאברהם אבינו שיחליף אותו במכירת הפסלים. נכנס בן אדם לחנות ומבקש מאברהם לקנות פסל מסויים, שואל אותו אברהם: בן כמה אתה? משיב הקונה: בן ארבעים. מסתכל עליו אברהם אבינו במבט מלא רחמים ואומר לו: אני ממש מרחם עליך. שואל אותו הקונה: מדוע? עונה לו אברהם: אדם בן ארבעים הולך לעבוד לאלהים בן שבועיים, כמו עיני ראיתי כיצד אבא שלי ייצר אותו לפני שבועיים. איך מתבייש אדם בגילך לעבוד לפסל צעיר שכזה?

מיד ההוא עזב את החנות בראש מורכן.

אחר כך נטל אברהם מקל, שבר את כל הפסלים והשאיר רק פסל אחד גדול. תקע בידו את המקל, והניח לפניו קערה עם שיירי האוכל.

לאחר שעותיים אביו תרח מגיע לחנות ורואה שוד ושבר, כל הפסלים שבורים, מה זה? הוא שואל את בנו.

ואברהם משיב בתמימות: אבא, אל תשאל מה שקרה כאן, נכנסה אשה עם סיר אוכל רחני מאוד, שהיא הכינה עבור הפסלים, והם החלו לריב ביניהם כל אחד כמה יקבל, ומי יקבל ראשון, עד שבא הפסל הגדול וגבר על כולם, ואכל את כל האוכל לבד.

אביו תרח הסתכל עליו במבט מאיים: אתה עושה ממני צחוק?

- מדוע צחוק אבא?

- מה השאלה, הרי "פה להם ולא ידברו עיניים להם ולא יראו אזניים להם ולא ישמעו, אף להם ולא ירחוץ". איך אתה יכול לספר לי כזה סיפור דמיוני עליהם?

שואל אותו אברהם בתרועת ניצחון: אם כך, מדוע אתה עובד להם ומשתחוה אליהם?

אבל אותו תרח לא ידע הרבה חכמות, הוא מיד רץ לנמרוד והלשין עליו שבנו נעשה כופר, אפיקורס. והוא מבקש ממנו שיטפל כראוי באברהם בנו.

נמרוד מיד קורא לאברהם, אברהם אבינו מגיע לפניו, שואל אותו נמרוד, האם נכונה היא השמועה שנעשית כופר, והנך מאמין בבורא עולם אחד, שהוא ברא את השמים ואת הארץ.

ואברהם משיב בחיוב, אכן מאמין אני באמונה שלימה שהבורא ית"ש הוא יחיד ואין אחר מבלעדיו.

שואל אותו נמרוד: מדוע לא תעבוד כמו כולנו לאש, שהוא הכח החזק בעולם, שאין דבר שיכול לעמוד בפני האש ששורפת ומכלה את הכל.

ענה לו אברהם: אם כך מדוע שלא נעבוד את המים שמכבים את האש.

הסכים נמרוד, אוקי כולנו נעבוד למים, אך בתנאי שגם אתה תעבוד יחד עמנו את המים?

אם כבר עדיף לעבוד לעננים שהם מביאים את המים.

טוב עננים, אבל גם אתה תעבוד להם.

אם עננים, עדיף כבר לעבוד לרוח שהיא מביאה את העננים.

אוקי נעבוד לרוח, אך בתנאי שגם אתה תעבוד לרוח. השיב נמרוד.

מדוע לעבוד לרוח, נעבוד לזה שמביא את הרוח - הבורא יתברך שמו.

כאן כבר פקעה סבלנותו של נמרוד, ואמר לאברהם: תראה אני טוען שהאש הוא הכח החזק בעולם, אתה טוען שהאלקים שלך הוא יותר חזק מהאש, אין בעיה, אזרוק אותך לאש, והאלקים שלך שלטענתך הוא יותר חזק מהאש יוציא אותך משם.

ואז יצרו את "אור כשדים" - חממו כבשן במשך חמשה עשר יום, והטמפרטורה שם היתה כ"כ גבוה, שלא רק בתוך הכבשן היו נשרפים אלא אף במרחק של כמה עשרות מטרים ממנה, העומד שם היה נשרף.

והיה כאן גם עבודה פסיכולוגית על אברהם אבינו, הגמרא בסנהדרין אומרת, שמי שנתחייב מיתה על ידי בית דין, אסור להם לענות את הדין, וחייבים לקיים מיד את הגזר דין כדי שלא לצער. וכאן אצל אברהם אבינו, מודיעים לו שעתידים לזרוק אותו לכבשן האש, והוא ממתין במשך חמשה עשר יום בכלא, בידיעה שסופו למיתה, כי רצונם היה לשבור את רוחו בכך.

אבל אברהם אבינו לא נשבר, הוא ממשיך להאמין בבורא עולם, ואז כשהגיע הזמן הם לוקחים אותו לכבשן, אבל א"א להתקרב - כבר ממרחק גדול כל מי שמתקרב נשרף, מה עשו? קשרו את אברהם אבינו בחבלים, ועם מכשיר כמו בימינו התותח, השליכוהו מרחוק לתוך האש הגדולה, הוא נכנס פנימה, האש שרפה את החבלים שהיה קשור בהם, ואילו אברהם הסתובב חופשי. חשבו האנשים שמא האש קרה, התקרבו לראות - וכולם נשרפו.

ולכאורה איך אברהם אבינו סיכן את עצמו ומסר נפשו למיתה בשביל למנוע מאחרים לעבוד עבודה זרה? אלא שאברהם אבינו סבר, שחומרת עבודה זרה צריך האדם לסכן את עצמו אפילו בשביל למנוע את האחרים מלעבוד עבודה זרה.

אלא כשהגיע הפרשה שלנו ורוצה הקב"ה להפוך את סדום אומר אברהם אבינו להקב"ה: "האף תספה צדיק עם רשע", זאת אומרת נכון שיש רשעים בסדום, אבל אם יש שם צדיקים לא

צריך להעניש אותם בגלל שכניהם הרשעים. ומסביר המדרש (בר"ר מט, ט), שכונת אברהם שאין להענישם על כך שלא מיחו בשכניהם. והסיבה שהם לא מיחו בהם, כי הם ראו את האכזריות של אנשי סדום כמו שאומרת הגמרא במסכת סנהדרין (דף קט"ו), בנערה אחת מסדום שנכמרו רחמיה על איזה עני שנקלע לשם, ובכל פעם שהיתה יוצאת לשאוב מים, היתה מחביאה בכדה פרוסת לחם, ובצאתה לשאוב מים מן הבאר היתה מבטת כה וכה, וכראותה כי אין איש צופה במעשיה היתה משליכה לעני את הלחם והולכת לה, ואנשי סדום בראותם את העני הזה שנשאר בעיר ואינו גווע ברעב, הבינו מיד, כי יש אדם בעירם שמחיה אותו, והחלו לעקוב אחר העני הזה ואחר זמן גילו כי הנערה היא הנותנת לו לחם. מה עשו, לקחו את הנערה ומשחו אותה בדבש וקשרוה על החומה, והיו הדבורים באות ועוקצות אותה בכל גופה עד שיצאה נפשה ביסורים נוראים.

וכוונתם היתה: את רוצה להיות מתוקה כדבש ולפרנס עניים, דעי לך כשם שדבורה אחת לא יכולה להרוג, כך עני אחד לא יכול להזיק, הבעיה שעני אחד גורר עוד אחד, ועוד אחד, לבסוף הם ינשלו אותנו מנכסינו...

וזהו שאמר הכתוב "זעקת סדום ועמורה", כלומר, זעקת הנערה מסדום ועמורה באה אלי, ונתמלאה סאתם, כי מרוב רוע לבם, לא זו בלבד שלא עזרו לעני, אלא אף רדפו והמיתו למי שגומל חסד לעניים.

לכן הצדיקים של סדום יש להם סיבה מוצדקת למה הם לא הוכיחו את שכניהם.

אומר הגאון מאוסטרובצה בספרו מאיר עיני חכמים, שבעת טענת אברהם אבינו לפני בורא עולם שאין להרוג את הצדיקים של סדום, כיון שאין חיוב לאדם להוכיח את השכן שלו, כיון שאין מצוה למסור נפשו בשביל למנוע את האחרים. ממילא יתברר עתה שאין זכות לאברהם אבינו להינצל מאור כשדים, כיון שהוא מאבד עצמו לדעת שהוא מסר נפשו נגד נמרוד.

ובכל זאת טען אברהם אבינו טענה זו, על אף שבעצם בטענה זו סיכן את עצמו.

מסיים בספר מאיר עיני חכמים: ומזה נראה כמה גודל מסירות נפש של אברהם אבינו ע"ה שהיה מוסר נפשו מהעולם הזה ומהעולם הבא הכל בשביל להציל את הצדיקים... ומזה צריך כל אחד מישראל ליקח לו מוסר איך שצריך למסור את עצמו מכל וכל בשביל חבירו. ע"כ.

מעתה יש לתת ביאור חדש מדוע המלאך שבא להפוך את סדום הגיע בדמות של ערבי. שכן האומה היחידה הדוגלת כי יש למות עבור קיום הדת וכפיי האחרים בקיום הדת שלהם, היא האומה הערבית המעודדת את "השאהידים", לכן כאשר בא להפוך את סדום ולדחות את טענתו של אברהם כי אין להמית את הצדיקים שלא היה מוטל עליהם למסור נפש עבור מניעת האחרים מלחטוא. בא המלאך בדמות ערבי כי הערבים סוברים שיש למות עבור קיום הדת גם אצל אחרים.

הסבר נוסף מדוע המלאך שבא לבשר לשרה נראה בדמות של "אופה", כי מלאך זה אף בא והציל את לוט ממהפיכת סדום ואיזו זכות עמדה ללוט שניצל מהפיכת סדום?

כאשר מגיעים המלאכים לסדום ביתו של לוט, לוט רואה אותם, ומיד - "ויקם לקראתם ... ויאמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם... ויפצר במ מאוד, ויסורו אליו ויבואו אל ביתו ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו".

לוט מפציר באורחיו המלאכים שיבואו לביתו, ובכך הוא מסתכן בעונש מוות! אלו חוקי סדום. לוט ממש מסר את נפשו על מצווה זו. יתרה מכך, לוט היה אב שכול שהרי הרגו את בתו שגם תמכה בעניים, תכונה שכנראה ירשה מאביה, ומשטרת סדום תפסה אותה ודנה אותה למוות באכזריות כמבואר בסנהדרין (קט"ו):! איזו מסירות נפש של לוט לקיום מצות הכנסת אורחים.

אם כך הם פני הדברים, ננסה להבין דבר נוסף: לאחר ההפיכה, נכתב בתורה: "ויהי בשחת אלוקים את ערי הכיכר ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה" (יט' כט). למה? למה זכה לוט שישלחו לו מלאכים מיוחדים שיצילו אותו מההפיכה? איזו זכות עמדה לו בשעת צרה זו?

לכאורה, לאור הדברים שהזכרנו, התשובה פשוטה, זכות מצוות הכנסת אורחים...

מפליא הדבר, אבל חכמים במדרש (בראשית רבה נא, ו'), לא מסכימים עם הנחה זו. הם אומרים שהסיבה טמונה בפסוק עצמו. "ויזכור אלוקים את אברהם, וישלח את לוט", אלוקים זכר

רבי דוד: מכאן אתה למד יותר, כי קל לקפוץ לאש מאשר לשתוק...

כך גם לוט היה לו יותר קשה לנצור את לשונו מלגלות על שרה כי אשתו של אברהם היא, מאשר להכניס את האורחים במסירות נפש, כי פעמים לשתוק הרבה יותר קשה.

לכן המלאך כשבא להצילו בא בדמות אופה, כי פסח היה ורמז לו על אפיית מצות, שכן המצה נקראת "לחם עוני" – לחם שעונים עליו דברים הרבה. לרמז לו כי על שכר שתיקתו זכה להינצל מהפיכת סדום.

"להתענג בתענוגים"

קו השיעורים של הרב איתי בן אהרן

לשמיעת שיעורים על פרשת וירא הקש 114

בסדר ביאורי תפילה התחלנו את ענייני הקדיש
לשמיעה הקש 55

בהלכות שבת התחלנו סימן רס"ח.
לשמיעה הקש 42

בס"ד יצא לאור הספר שרבים ציפו לו נזולת שדה – תנאים ואמוראים

בביאור מעשיהם והנהגותיהם של
התנאים והאמוראים בדרך הדרוש
והאגדה.

א. מדוע רבן יוזון בן זכאי נקבר בטבריה על
אף שזוי בדרום?

ב. מדוע בזורה ברוריה לבעוט ברגלה
בתלמיד שישנה בשקט ולא סתרה לו על
לזויו?

ג. מדוע רבי מאיר נקבר בעמידה?

ד. כיצד רבי טרפון נשבע ואומר "אקפוץ את
בני"?

ה. מדוע שפוזות קיסר רומי היו משיבזות את
רבי אבהו?

ו. מדוע הרבו הזוכמים לזושוד ברב פפא?

תשובות לשאלות אלו ועוד דברים מעניינים
ונדירים תמצאו בספר "נזולת שדה תנאים
ואמוראים"

לפרטים: 0504145482

את אברהם ואת לוט, מה אברהם קשור לכאן? כותב רש"י את הדברים הבאים בשם המדרש: "נזכר שהיה יודע לוט ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא, ולא גילה הדבר - שהיה חס עליו, לפיכך חס הקדוש ברוך הוא עליו".

ביאורם של דברים: בפרשת לך לך, אברהם מגיע באחד מנדודיו אל ארץ מצרים. אברהם ידע שהמצרים יחמדו את אשתו שרה שהייתה יפה מאוד, ואכן כך קרה, והוא סיכם עם שרה, שתאמר שהיא אחותו ולא אשתו, כיוון שחשש, שיהרגו אותו כדי לקחת את שרה. כשהגיעו לשערי הארץ, שרה אמרה שהיא אחותו, ולוט שמע ושתק! לוט לא גילה להם הדבר... זכות שתיקה זו עמדה לו, שישלחו מלאכים מיוחדים להצילו מההפיכה...

הדבר לא מובן.

אם נשים על המאזניים את מעשה השתיקה מצד אחד, ואת מעשה מסירות נפשו על אורחים מצד שני - איזה מעשה גדול יותר? במושל ראשון - מעשה הכנסת אורחים. את מה אלוקים זוכר לו? את המעשה "הפעוט" לכאורה, שהוא לא גילה... הדבר טעון בירור.

הרב אליהו דסלר, בספרו "מכתב מאליהו" (חלק א' עמוד 113), מגלה לנו את המטמון הטמון כאן. יסוד חשוב מאין כמוהו להבנת נפש האדם ולהתקדמותו האישית...

כשמתנהלת מלחמה בין שתי מדינות, ברמת הפוטנציאל שטחי שתי המדינות מוגדרות כמקום קרב, אולם בפועל יש חזית אחת, יש קו מלחמה שבו הקרב מתנהל בפועל. כשצד אחד גובר ומצליח לכבוש שטח נוסף והצד השני נסוג, למחרת, קו החזית יתחיל מהגבול החדש... השטח הכבוש דאשתקד כבר לא בקו המלחמה...

כך הדבר אצל בני אדם הלוחמים את מלחמת החיים, מלחמת הטוב והרע. לכל בן אדם יש שטח "כבוש" באישיותו, שבו אין כניסה לרע כלל וכלל. לכל בן אדם יש שטח שבו אין לו כלל נקודת בחירה, נקודה זו שונה מאדם לאדם ומזמן לזמן. למשל, אצל רוב האנשים המושג רצח כלל לא נמצא בנקודת הבחירה, השטח הזה כבוש טוטאלית בידי הטוב... ישנם אנשים ברמה רוחנית, שאצלם אפילו דיבור לשון הרע כבר לא בנקודת הבחירה שלהם...

היצר הרע כלל לא מנסה להיכנס לתוך השטח הכבוש, הוא יודע שהמערכה אבודה מראש, הוא כן ינסה למקום שבו האדם עדיין ניטרלי, ושם הוא "יפתח זירה חדשה"... [חכמים בתלמוד ממשילים את היצר לזבוב, הזבוב "נוחת" על האדם דווקא במקום הפצע, הוא לא ינסה למצוץ דם מעור בריא ושלם...]

תפקידנו בחיים לייצר באישיותנו עוד ועוד שטחים כבושים בידי היצר טוב, מקומות בהם ליצר הרע אין דריסת רגל... התהליך אמנם ארוך ואיטי, אך בטוח...

לאור האמור, ללוט, כלל לא הייתה נקודת בחירה בנושא הכנסת אורחים. לוט מלווה את אברהם עשרות שנים והוא ספג את עניין הכנסת האורחים כל חייו מאברהם וזה נהפך לחלק מעצמותו, אי לכך אין כאן עבודה מיוחדת שמצדיקה שכר מיוחד כי זה מובנה בו "בילט אין", השטח הזה כבר כבוש מזמן... כמוכן, שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, ולוט יקבל על זה שכר, אבל זו עדיין לא זכות מספיקה בשביל להצילו כי הוא "נולד" אל תוך מציאות כזו...

נקודת הבחירה של לוט הייתה בין היתר בנושא הממון. לוט היה עשיר גדול, והיה קשור מאוד לכספו ורכושו, הדבר בא לידי ביטוי בכמה מקומות. למשל, כשהמלאכים באו להצילו הוא התמהמה זמן רב כדי לקחת את רכושו, למרות שאמרו לו שזמנו קצר... אם לוט היה מגלה למצרים ששרה אשתו של אברהם, היו הורגים את אברהם ולוט היה מרוויח הרבה כסף וכבוד מה"סקופ" הזה, ובכל זאת לוט שמר אמונים ולא גילה. במבט שטחי זה נראה מעשה פעוט, אולם אצל לוט זו הייתה זירת ההתמודדות, ואם אלוקים סימן את המעשה הזה, כנראה שהייתה לו התמודדות קשה מאוד... וכיוון שהוא עמד בה, היא זאת שעמדה לו להצילו...

אולם נראה לומר הסבר אחר, מצינו כי הכלבים על אשר לא נבחו בעת מכת בכורות קיבלו שכר "בשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו" (מכילתא פרשת משפטים). הקשה הרה"ק רבי דוד מטאלנא ז"ל ע: הרי גם הצפרדעים מסרו נפשם ונכנסו אל תנורים הדולקים ומדוע לא קיבלו שכר על כך? השיב